

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

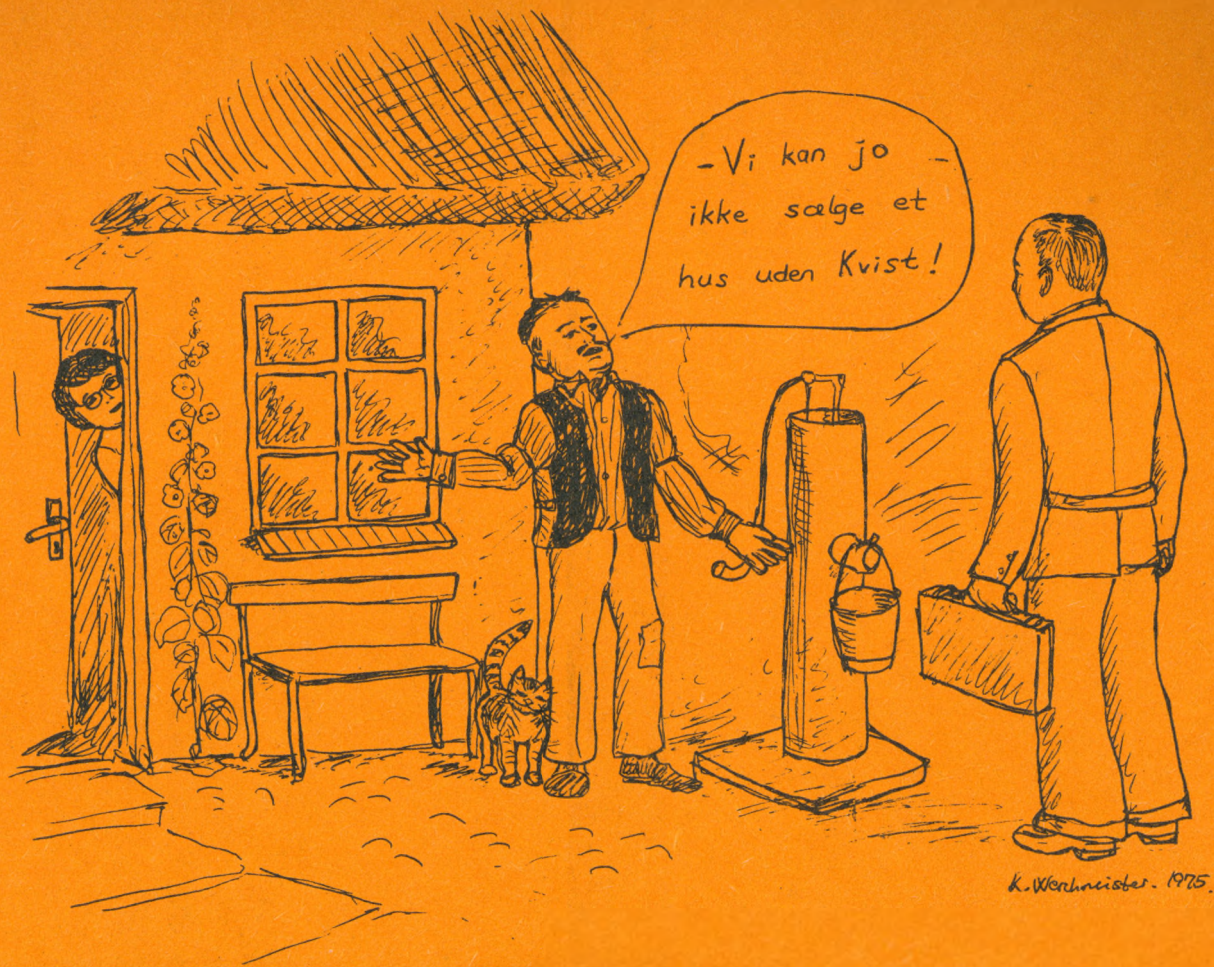
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BRØDESKOV

JUL 76

BRØDESKOV

JUL '76

1

Redaktion

Anders Bohn (ansv.h.)
Ethel Ejlskov
Hans Kristian Ejlskov
Jørgen Sandberg
Karen Werchmeister
Kurt Willumsen

Salg

Benyt talon i Borgeravisen !
Ved forskellige lokale møder.
Butikker i vort område samt
hos enkelte boghandlere og
kiosker i Hillerød o.a. byer.
Hos nogle udpegede sælgere.
Ring: Ejlskov 264687
Sandberg 260153.

Pris

Kr. 10
Samtidig sælges restoplaget
af BRØDESKOV JUL 73, 74 og 75
til kr. 5

Kasserer

Knud Werchmeister

Tryk

Tårnby Tryk

Foto

Henning Scheller m. fl.

Nettooverskud

går til Brødeskov Idrætsforenings klubhus - til inventardele efter nærmere aftale.

Udgivelse m.v.

Vi vil gerne udtrykke en tak for hjælp og bidrag fra medlemmer m.fl. Endvidere en tak for de fotos og tegninger, som vi har fået lov til at trykke. En del er fra redaktionen, men meget er givet os af venlige interesserede.

Tak til annoncører for støtten.

En særlig tak til forfattere af heftets historier og artikler.

Kære læser!

BRØDESKOV JUL er her nu igen på 4. år. Stort set den samme gruppe - under BRØDESKOV BORGERFORENING - har holdt sammen i disse år om redaktionen af heftet. Nok har vi suk- ket under arbejdsbyrden nogle weekender i oktober og novem- ber, men vi har sandelig også mere os derved.

Modsat de fleste af Borgerfor- eningens arrangementer, her- under Borgeravisen, stiler BRØDESKOV JUL mod at skabe et overskud. Denne nettofortje- neste er hvert år givet til et specielt formål.

I år gives overskuddet til ind- køb af inventar til BRØDESKOV IDRÆTSFORENINGS klubhus. I penge bliver dette vel beske- dent i forhold til de beløb, hele byggeriet koster - skaf- fet af kommunen og af idræts- foreningen selv. Men hvis det- te hefte kan virke som en op- muntring til Idrætsforeningen og dens selvbyggere, da kan det kun glæde os.

Vi håber på en stor læser- skare af dette hefte og øn- sker god fornøjelse og en

Glædelig jul

Redaktionen

bb

Haltekok

Troldene boede i en høj inde i skoven. Familien bestod af en snes personer, måske var der flere, men det vides kun med sikkerhed, at den ene af dem hed Haltekok, et navn, som de lærde påstår, hidrørte fra den legemsfejl, at han haltede. Det er ham, der er helten i denne sandfærdige historie.

"Uha, det er noget dårligt øl, I opvarter med", sagde den gamle bedstefar en aften, da troldene sad og spiste omkring ilden. "Vi må se at låne en dunk hist og her, nu da det stunder til julehelligdagene".

"Det kan Haltekok besørge", sagde konen, "han er den fiffigste af os alle og så nem på fingrene".

Haltekok lå henne i kroge og rodede i en bunke halm.

"Hører du, hvad vi siger ? " spurgte bedstefaderen.

"Jeg sover", svarede Haltekok og strittede ud med begge ben i halmen.

"Du skal ned og låne en dunk gammeløl hos Mads Bødker", vedblev bedstefar.

"Nej, jeg går ikke til bødkeren", svarede Haltekok. "Uh, jeg har så

ondt i min hals, det sidder og jager derinde, som om jeg blev prikket med et helt bundt synåle".

"Sikken en sønnesøn, jeg har", sagde den gamle og smed et afpillet ben hen efter ham. "Han vil ikke lystre sine forældre".

"Sikken en bedstefar, jeg har ! Han siger, jeg skal ud og stjæle", svarede Haltekok.

"Gå nu, min søde dreng ! " sagde moderen og svøbte et uldent halstørklæde om hans hals.

Haltekok rejste sig trevent og strakte sine lemmer. "Nå, så går jeg da, men jeg vil have en ordentlig julekage for det, og den rare grisetå, I stjal fra slagteren".

"Det skal du nok få".

"Jeg vil også ha' den store bukseknap, som sidder i Mikkes kofte".

"Det kan nok også lade sig gøre. Skynd dig blot."

Så bandt de øldunke i en snor om Haltekoks hals, hvorefter familien fulgte ham på vej og ønskede ham en lykkelig rejse.

Da han kom til Mads Bødkers hus, krøb han ind ad et åbent vindue og listede hen til den fyldte øltønde. Bødkeren lå og sov, men hans kone hørte trolden pusle nedenunder. "Fatter, fatter", sagde

hun, "der er nogen, som rumsterer inde i kammeret. Stå op og se, hvad det er".

"Det er vist mis på musejagt", sagde bødkeren.

Lidt efter kaldte konen igen. "det bliver værre og værre, du. Jeg ren-der fra dig, hvis du ikke går ned og ser, havd det er" Derefter gav hun sig til at skribe, og Mads blev nødt til at gå.

Da Haltekok hørte ham komme, sprang han ned i en tom salttøn-de. I samme øjeblik åbnede bødke-ren døren. Månen skinnede ind i kammeret, og han så troldens hoved og hans røde hue forsvinde i tøn-den.

"Ho,ho", sagde Mads "er det dig, min gut ! Nu vil jeg fange mig en mus". Dermed sprang han hen til tønden og slog låget fast med 2 nye bånd."Nu kan du jo sidde der ! råbte han ind ad spunshullet. "I morgen skal du ud og sejle lidt i mølledammen". Med dette gode løfte gik manden i seng igen, men han glemte at lukke døren efter sig.

Haltekok sad og krøb sammen i sit fængsel og græd. så de kunne høre det i den anden stue. Han prøvede at vælte tønden, men det lod sig ikke gøre. Han brugte alle sine kræfter for at lette på låget; det var også forgæves. Endelig kom han i tanker om sin kniv og gav sig til at skære spunshullet større. Det-te arbejde kostede den lille trol-

de største anstrengelser, for træet var hårdt. Sveden perlede i hans rynkede ansigt, men han blev ved og fik til sidst hullet så stort, at han kunne stikke hovedet ud og se sig om i kammeret. Månen skin-nede endnu ind ad de små ruder, og alting var stille omkring ham, men trollden tænkte ikke på måneskin, han tog fat på sit arbejde igen og lavede et nyt hul i salttønden, stort nok til at få det ene ben i-gennem. Han var netop blevet fær-dig hermed, da hans kniv gik i styk-ker, og andet værktøj havde han ik-ke "Nu må jeg se at komme af sted", hviskede han efter at have hvilet lidt. "Den sejltur, Mads lovede, holder jeg ikke af. Han skal ske al landsens ulykker, når jeg kommer herfra".

Da Haltekok havde samlet nye kræf-ter, stak han det ene ben ud af salttønden, hovedet kom frem på den modsatte side, derefter hoppede han bort fra huset. Det var også på høj tid, han kom af sted. Ha-nerne galede rundt omkring hos na-boerne, det var ved at blive dag, og morgensolen kastede sit hvide lys hen over skoven.

Ved den støj, som Haltekoks bort-rejse forårsagede, vågnede Mads Bødker og gik ud i gården. Han stod lidt og så på den hoppende tøn-de, som den lille, pustende og stønnen-de trolld jog af sted med, og han kaldte på konen, for at hun også skulle have fornøjelse af synet, hvorefter han løb ind på værkstedet

og kom tilbage med en stor kølle.
 "En lille sinkadus skal du dog have med på hjemrejsen som tak for sidst", sagde han og slog så veldigt på tøndnen, at to af staverne sprang i stykker.

Der lød et klagende hyl fra tøndnen, for Mads var en håndfast mand, og Haltekok blev liggende et øjeblik ubevægelig. Så stak han hovedet op igennem de ituslåede staver og hoppede af sted igen, endnu hurtigere end før. Da han nåede op til troldhøjen blev han modtaget med latter. Ud fra hver en busk kom et hoved af de små troldfolk til syne. De havde længe stået og ventet på ham og været vidne til, hvad der sket

Mads og hans kone pralede med deres bedrifter, og dermed troede de, at den sag var endt, men de tog fejl. Næste nat vågnede de ved en

forfærdelig støj i huset. Det slog og klaprede med alle døre, det hylede op igennem skorstenen og raslede på vinduerne som lyden af et stærkt haglvejr. Mads og hans kone lå og skændtes i sengen om, hvem der skulle stå op, for Mads var kun modig om dagen. Endelig listede de sig begge hen til døren og så i måneskinnet huset omringet af de små troldfolk. Nogle kom slæbende med staver og tøndebånd, som de druknede nede i dammen, andre havde løsnet kreaturerne og jog omkring med dem i gården, en klynge stod opstillet foran vinduerne og kastede sand og småsten på ruderne, det skreg og det hylede og klagede alle vegne, og midt i gården stod Haltekok med en høne under hver arm, som han lige skulle til at drukne i vandtruget. Da bødkeren kom frem i gård døren, slap han hønsene, tog sin røde hue af og bukkede dybt. "Tak for sidst !", sagde han. Så forlod han og familien gården.

Næste nat gik det ikke bedre. Mads Bødker fandt alt sit værktøj sløvet og fordærvet i værkstedet, æggene lå knuste i hønserederne, lærredet, som lå på bleg, var sænket ned i dammen, køerne på marken var blevet sluppet løse og kom brølen-de hjem. Kort sagt, alle mulige drillerier blev nat efter nat anvendt mod den stakkels Mads Bødker, og når han vågnede ved larmen og så ud ad døren, mødte han bestandsig Haltekoks spottende og grinen-de ansigt og blev hilst med råbet: "Tak for sidst ! "

"Gud nåde mig arme mand !" sagde Mads en morgen. "Hvad skal jeg gribe til for at få fred med de skarnagtige trolde ? Jeg kommer til at gå fra hus og hjem og finde mig et sted at bo andetsteds i landet."

"Vist ikke nej !" sagde konen. "lad os først prøve, om vi ikke kunne få sluttet fred med det kram. Jeg mener, om vi ikke kunne formilde de små, rare puslinger. Nu går jeg ud og bager en stor kurv fuld af pandekager med en rosin i midten. Måske der også kan være råd til en slat risengrød. Når det så bliver aften, bringer vi kurven og en dunk af vort bedste gammeløl ud på højen. Lad os se, havd de siger til det, siden kan vi altid tænke på at rejse vor vej".

Som sagt, så gjort. Konen bagte pandekager, Mads tappede gammeløl i troldenes glemte dunk, og om aftenen bar de deres gaver hen til højen.

Uden for denne sad en lille mand i lyngen. Han havde en rød hue på hovedet, og bødkeren genkendte straks Haltekoks spottende ansigt.

"Du skal holde talen", sagde konen, "for du har ordene i din magt, og det er dig, som har krænket de søde, små mennesker."

"Nej, det er bedst, du begynder", sagde Mads, "jeg er så hæs, så hæs i aften. Klem på ! "

"Hvad godt vil I ? " spurgte Haltekok, medens han blev ved med at

skrabe med en lille pind i lyngen.

"Åh, kære hr. Trolld", sagde konen,
"vi kommer med lidt mad og en god
drik øl til dig og dine kammerater"

"Det skal I have tak for", svarede
Haltekok. "Lad os se på det. Luk op
for kurven ! - Nå, så det skal væ-
re pandekager. De ser noget magre
og blege ud, og I må nok have mis-
vækst på rosiner hjemme hos jer;
der er jo kun en i hver kage.

"Ja, men den er da også stor",
tillod Mads Bødker sig at bemær-
ke.

"Der er kun én", gentog Haltekok
bistert. "Og sikken en risengrød !
Den er jo så hård og sejlivet, at
jeg kan sidde oven på den. Men I
skal have tak alligevel, brave
mennesker. Det er såmænd sjældent,
at nogen tænker på os småstakler,
tværtimod plager og piner folk os,
når de kan komme til det. - Lad os
nu høre, hvad vi skal gøre til
gengæld for jeres foræring ? "

"Ingenting", sagde konen.

"Nej ! " råbte Mads, "vi er ikke
af den slags, som forlanger beta-
ling for det, vi forærer bort, vel
Mutter ? " Så blinkede han til hen-
de, og konen forstod ham straks.
Hun lagde hovedet på den ene side
og udbrød med sit allerblideste
smil: "Det eneste skulle da være,
om det rare trolldfolk, som vi beg-
ge to holder så usigelig meget af,

ville hjælpe os med at få den slem-
me ufred bort, som plager vort
hus hver eneste nat."

"Vi skal se hvad vi kan gøre", sag-
de Haltekok og slog ud med hånden,
"Men husk så på, at I aldrig mere
må gøre os småfolk fortræd ! " Med
disse ord tog han kurven og dun-
ken og krøb ned i et hul i højen.

"Hørte du, hvor veltalende, jeg
var ?" sagde konen på hjemvejen.

"Ja, det gik an ", svarede Mads,
"men det var dog mig, som snød dem
bedst."

"Hvordan det ? " spurgte hun.

"Jo", svarede han, "jeg blandede
halvt dårligt øl, dovent øl og gam-
le slatter mellem det gode øl,
hvormed jeg fyldte dunken. Lad os
nu gå ind til vor præst og fortæl-
le ham, hvordan vi har båret os ad.
I nat tænker jeg nok, vi får hus-
fred."

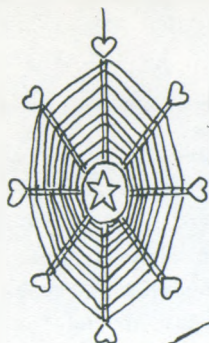
Natten forløb roligt og stille, de
mærkede ikke det ringeste til
troidene, men da konen om morgenen
kom ind i bryggerset, fandt hun til
sin skræk kar og baljer svømmende
i en ølstrøm, som flød hen ad gul-
vet. Tappen var taget ud af tønden,
som indeholdt hele deres forråd af
gammeløl, og på bunden af den tomme
tønne stod skrevet med kridt:

"TAK FOR SIDST !" "

Frit efter Carit Etlar.

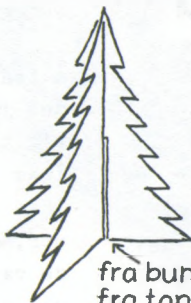
"gør det selv" julepynt

7

Kløb sugerør mellem to runde stykker pap. Spænd uld snore i edderkoppemønster. Pynt med hjerter og stjerner.

Mælkekarton males. Stort kræmmerhus som nissehue (knækkes som vist) øggebakke som næse. Øjne og mund klæbes på.

Sæt 3 øggebakker oven på hinanden. Sæt kræmmerhuse på som huer. Mal dem, -kløb øjne, næse, mund og lign på

2 juletræer klippes ud i karton hvor der er grønt papir på begge sider. I det ene klippes fra bund op til midt i træ, i det andet fra top til midt. De to træer "skydes" ind i hinanden.

Klip en fugl ud. Skær en bred lodret rille i kroppen, -fold en serviet i zik-zak, stik den igennem rillen som vinger.

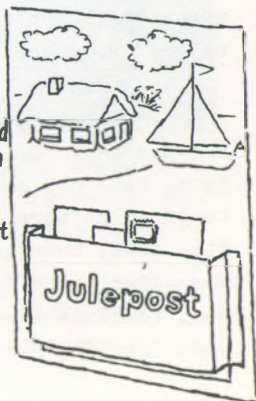

kartonring pyntes. Hænges op i 3 snore. Forskellige figurer klippes ud i karton i forskellige farver. Hænges op i ringen.

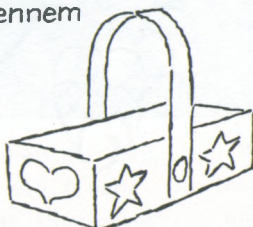
Tegn bordkort til julebordet

Lav en stor tegning på karton og lim en flad æske, åben på en side, nederst på tegningen. Til julepost

Klip et stort hjerte ud i sort karton. Skær felter ud og kløb forskellige farver silkepapiri hullerne

Bund af stor tændstiksæske overtrækkes med glanspapir. Sæt hank på og pynt med hjerter og stjerner.

En snak med mig selv

Et under er sket. Et barn er født. Et lille mirakel med øjne, ører, mund og hænder - og meget, meget mere.

Nogle kalder det et lån, andre en gave, som de tror, de kan handle med, som de vil. For andre igen er barnet en klods om benet, bare i vejen, besværlig. De irriteres, skælder ud - nogle slår - ved ikke, at de snyder sig selv for mange gode timer, for en mængde skønne oplevelser med den lille, som ikke vil noget hellere end at gøre far og mor tilpas. Det er jo de mennesker, barnet er afhængig af og derfor elsker fremfor nogen.

Nogle siger: "De klø, et barn skal have, skal det have, inden det er to år !" Et barn i den alder forstår ikke, hvorfor den elskede mor eller far slår. Men de gør det, fordi de ikke tror, et lille barn forstår, hvad de siger, men

det gør det ! Barnet kan blot ikke selv tale endnu. Men det er ikke ensbetydende med, at det ikke forstår tale.

Andre siger: " Jeg fik klø som barn, og det har jeg ikke taget skade af". Det ved de jo ikke noget om. Hvis det virkelig hjalp at slå, behøvede man kun at slå een gang, så skulle opdragelsen

altså være færdig, men sådan er det jo ikke. De, der slår, værner sig til det, hidser sig op og kan ikke lade være, navnlig hvis de ikke får den søvn og de vitaminer, de skal have. Men kan man lade være at slå første gang, behøver man aldrig at slå mere.

Der er vist intet ord i bibelen, der er så misbrugt som dette: "Den, der elsker sin søn, tugter ham tidligt". Måske burde der have

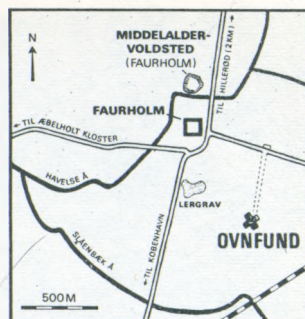
stået: "Den, der elsker sin søn og forstår at sætte sig i hans sted, behøver ikke at tugte ham". Der er nogle, der helt retter sig efter dette skriftsted og kalder det "en god kristelig opdragelse" De burde hellere lægge sig dette

ord af Jesus på sinde: "Hvad I har gjort imod disse mine mindste brødre, det har I også gjort mod mig".

Marie Larsen
Hammersholt.

Om et middelalderligt pottemagerværksted ved Faurholm

900° C

Af museumsinspektør Niels-Knud Liebgott har vi fået lov til at citere beskrivelsen i tidsskriftet *SKALK* 1975 nr. 4, af arbejdet med pottemagerværkstedet, som for et par år siden blev opdaget i den nordlige del af vort område.

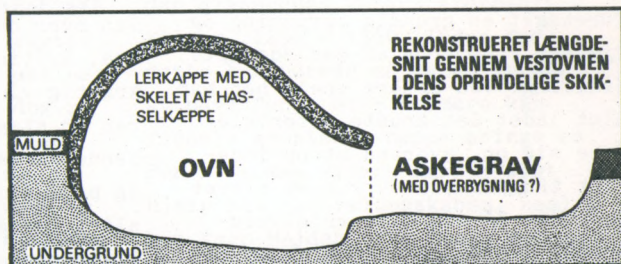
I artiklens indledning fortælles, at man indtil 1953 mente, at middelalderens glasserede keramik i alt væsentligt var importeret. Nogle fund siden da - det første i Farum Lillevang - har imidlertid vist, at en stor del blev lavet herhjemme. Artiklen fortsætter i uddrag:

Endnu et middelalderligt pottemagerværksted har i 1974 kunnet føjes til de ovennævnte, denne gang i Faurholm et par kilometer syd for Hillerød. På et areal tilhørende Statens Forsøgsgård Faurholm var man i forårsmånederne gået i gang med at anlægge en markvej af hensyn til trafikken med de tunge landbrugsmaskiner. Omtrent midt

på den store mark stødte bulldozeren på en ansamling af brændte lerklumper og potteskår. Kun en utrolig snarrådighed fra bulldozerførerens side hindrede en total ødelæggelse af dette vigtige fund.

Det stod straks klart, at der var tale om affald fra pottemageri, og de brændte lerknolde med aftryk af forkullede grene måtte anses for rester af selve pottemagerovnen. Det viste sig imidlertid hurtigt, at der var - ikke én, men to ovne, gravet lidt ned i et mod syd skrånende terræn. Den ene ovn var stærkt medtaget på grund af overpløjning, men den anden - den vestlige - var stort set bevaret i sin helhed, dog naturligvis i sammenstyrtet stand.

Faurholm-ovnen svarer i sin konstruktion ganske til den pottemagerovn, som Oscar Marseen fra Ålborg historiske Museum for nogle år siden udgravede ved Gl. Hasse- ris, blot er dens dimensioner dobbelt så store. Der er dog én væsentlig forskel, og det er alderen.

Hasseris-ovnen kan udfra de fejlbrændte skår, som er fundet i forbindelse med udgravningen, dateres til ældre germansk jernalder, medens Faurholm-ovnen er 7 - 800 år yngre. Hasseris-ovnen har været eftergjort flere gange, og der er foretaget vellykkede brændinger i disse kopier, således i Lejre og på Forhistorisk Museum ved Århus. Forsøgene viser, at man har kunnet nå op på temperaturer omkring 6 - 700 °, hvad der er tilstrækkeligt til fuldbrænding af keramik af jernalderkarakter. Hertil følger Faurholm-fundet den vigtige oplysning, at man med denne primitive ovntype endog har kunnet brænde

glasserede lervarer, hvilket har krævet temperaturer omkring 900 - 1000 °.

Under udgravningen blev der vedrørende konstruktionen gjort nogle iagttagelser, som nok er værd at nævne. Det var således muligt at udskille fem hovedfaser i den vestlige ovns "bygningshistorie". (I den østlige var der "kun" tre tilbage, men denne ovn var jo også stærkt beskadiget ved overpløjning). De fem stadier repræsenterer fem sammenstyrtninger: fem gange har pottemageren måttet se den hvælvede ovnkappe bryde sammen over ovnrummet, og fire gange har han bygget den op igen. Kun ved

De to kander og kuglepotten var som alt Faurholm-lertøjet knust ved ovnens sammenstyrtning, men har undgået smeltning, hvorfor de med godt resultat har kunnet sammensættes på Nationalmuseets konserveringsanstalt. Det lille kogekar er af simpleste type, uden øre og ben. Højde: knap 12 cm.

den første sammenstyrtning har han foretaget en grundig oprydning og fjernet stumperne af den ødelagte hvælving. Ved senere uheld har han blot ladet det knuste materiale hobe sig op, hvorved et oprindeligt trugformede ovnrum er blevet opfyldt. På den måde er niveauforskellen mellem askegrav og ovn efterhånden blevet udlignet. Der er opstået en ny ovntype, som har stillet helt andre krav til betjeningen end den oprindelige. Der har utvivlsomt været gennemført vellykkede brændinger mellem hver kollaps af ovnkappen, men dem kender vi intet til, vi har kun resterne af den yngste, den der for altid gjorde ende på ovnen, og den kan kun betegnes som mislykket. Der er opsamlet skår af ca. 35 store kander og nogle mindre potter, hvilket må have udgjort i hvert fald hovedparten af lertøjet i den sidste brænding. De fleste af karrene er stærkt overophedede og lergodset smeltet sammen til en glasagtig masse. Meget tyder på,

at pottemageren har mistet kontrollen over ovnen i brændingens sidste, kritiske fase - måske er en kraftig vind blæst op. Temperaturen er steget så meget, at de glødende lerkar er begyndt at smelte; og pludselig har ovnhvælvingen slået revner og er styrtet sammen. Flere ugers arbejde med opbygningen af ovnen og fremstillingen af lerkarrene er gået til spilde på få øjeblikke.

At Faurholm-pottemageren trods sine mange uheld har været en professionel håndværker er hævet over enhver tvivl. Men hvad har bevirket, at han netop har valgt det afsides liggende Faurholm som stedet for sin virksomhed? Ser man sig lidt om i landskabet, kommer forklaringen af sig selv. De generelle betingelser for anlæggelsen af et pottemageri: rigelig forekomst af ler, brændsel og vand, er opfyldt. Terrænet gennemstrømmes af flere åløb, og selv om landskabet nu er ret åbent, vidner dog

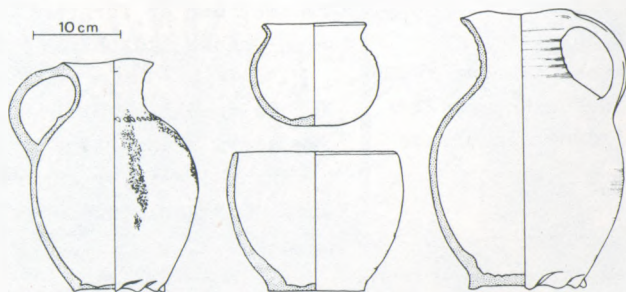
stednavneendelserne -rød og -holt om, at det tidligere har været dækket af skov. Hvad leret angår, er det tilstrækkeligt at henvise til de mange teglværker på egnen, som har været virksomme helt op i vore dage.

Også hvad angår afsætningsmuligheder har Faurholm-pottemageren været gunstigt stillet. Det middelalderlige voldsted Faurholm ligger kun få hundrede meter nord-vest for pottemagerovnene, og herregårdsfolkene har vel kunnet af-tage en del lertøj. Langt vigtigere har forbindelsen til det nærliggende Æbelholt kloster dog utvivlsomt været - ikke så meget på grund af munkenes forbrug af lervarer som fordi, der hvert år i dagene 15. - 29. juni afholdtes et marked lige uden for klosterets porte til minde om dets grundlægger, helgenen Skt. Wilhelm. Her kunne pottemageren komme i kontakt med den helt store kundekreds og finde god afsætning for sine varer. Det skal tilføjes, at der ved

udgravninger på Æbelholt kloster er fundet skår af lerkander, som ligner Faurholm-pottemagerens produkter så meget, at de må stamme fra hans hånd.

Faurholmværkstedet har i det foregående blot været betegnet som middelalderligt uden nogen nærmere tidsangivelse. Hvor i middelalderen befinder vi os egentlig? På grundlag af møntdaterede lerkar og det store keramikfund fra Næsholm voldsted sætter man normalt den glaseredes kandes storhedstid til ca. 1250 - 1350. Inden for dette århundrede må ovnen antages at have fungeret - nærmere kan fundets genstande næppe bringe os. For at komme videre har vi søgt hjælp hos naturvidenskaben, nemlig hos Vagn Mejdahl fra Risø, som med thermoluminiscensmetoden har dateret fundet til de første par tiår af 1300-tallet. En smukkere overensstemmelse mellem to helt forskellige dateringsmetoder kan dårligt tænkes.

Niels-Knud Liebgott.

Fire af fundets lerkar opmålt og tegnet af Birgit Als Hansen.

En nattevandring

Hunden, som har ligget og sovet hele aftenen, er ved at blive urolig, det er ved at blive sent, udenfor tuder vinden i trætoppene. Det er en måneklar nat, stjernerne blinker, her kan man især iagttage stjernerne, for der er ikke meget kunstigt lys, et par skyer flyver hastigt afsted. Jeg finder den store, varme trøje frem og så en tur ud i natten.

Vi går op på punkt 63, kaldet Slettebjerg. Stien, vi følger, er trampet så fast, at græsset næsten ikke kan gro her (sti - det er så meget sagt, det er en dyreveksel, som vi har arvet efter de sidste dyr, der gik i området, men der er vel ikke mange, der vil erkende, at vi mennesker følger de samme spor, som køerne har trampet). På vej op af bakken, som her i området har en højdeforskel på 22 meter, mærkes vinden, den blæser til marv og ben.

Jeg mindes en sommerdag med en blid brise, solen skinnede, lærken slog sine triller højt oppe. Jeg lå på ryggen i det høje græs og

nød duften af sommer. En stor buket markblomster havde jeg plukket, der er efter mit skøn ikke noget så kønt som naturens egne blomster.

Jeg mindes også en augustdag med frisk vind, vi fandt dragerne frem og legede hele eftermiddagen, man kan simpelthen ikke finde et bedre egnet sted til drager.

Vi går ned på nordsiden, og mørket falder sammen med os. Får vi sne i den kommende vinter, vil der her på stien olive et sandt vinterparadis for børn i alle aldre, med og uden forældre, med slæder af alskens modeller, nogle så nye som fra sidste jul. Ja, det hænder at nogle børn finder en gammel plastiksæk, den er fortrinlig til slæde, - måske lidt hård.

Her er også plads til dem, der vil øve sig i skisportens ædle kunst, sågar nogle steder kun for meget øvede (" den med hoppet " og så på maven).

Jeg knipses en gang på hunden. Den er kommet lidt langt væk, den har

forhåbentlig ikke fået fært af en kat eller sådan, men det var blot " Djin ". Det er en stor,

flot schæfer, som vi møder af og til på vore natteture. Jeg ser en silhouet oppe på bakken (Nori)

og siger, nu kan du godt gå hjem,
Djin, og væk er han.

Vi er kommet ned i engen, går en
tur rundt om buskadset, kun få
steder er der lys inde, her var
der sidste sommer et eldorado for
nattergale - nu er her stille.

Det giver et gip i mig, det var
blot uglen, som kom svævende lyd-

løst forbi på jagt efter føde. Nu står vi ved Helledammen, intet spejler sig i dens blanke overflade. Den er blevet tørlagt i den forgangne sommer, så skøjtølb bliver der vist ikke noget af i år.

På vej op ad bakken igen kommer jeg til at tænke på de mennesker, som har måttet dyrke disse marker. Jeg husker engang der skulle høstes, at der måtte sendes bud efter flere heste til at trække selvbinderen over bakkerne - det var et slæb uden lige. Man kan undre sig over, at sådan nogle bakker er blevet dyrket så langt tilbage i tiden. " Hvis man så spørger om hvor længe siden ", så prøv at se efter de store sten, som er trukket ud til de skel, der går op over bakkerne, de er næsten helt dækket af jord. Jeg har engang villet fjerne nogle af disse stene og opdagede, at der ligger flere oven på hverandre.

Vi nærmer os toppen og ser lyset nede fra Lillerød, ændrer retning ned mod " Bakkebo ". Så sker der noget, et par agerhøns slår op, og flakser skræppende afsted, både hunden og jeg bliver lige overraskede hver gang vi skræmmer de to op, de er som et par gamle bekendte.

Et år oplevede jeg at følge dem det meste af sommeren. Det begyndte med, at jeg havde slået græs og var ved at rive det sammen, da der under en tot hø var en rede med et æg. Høet blev lagt tilbage, og da-

gen efter var vi nede og se til reden, så var der to æg. Dagen efter tre, sådan blev det ved til der var godt et dusin æg - en dag jeg løftede høtotten lå agerhønen og rugede. Vi så til den ret ofte, men den lod sig aldrig forstyrre. Så en dag var der kun en bunke ægskaller tilbage, nogle dage efter var begge agerhøns med kyllinger inde i vores have. Vi havde

nogle store myretuer, og det var lige noget for agerhønskyllinger. Jeg så dem jævnlig hele sommeren og efteråret med, men hen på vinteren var der igen kun de to tilbage

Skyerne har taget til på vor vandring, og det er begyndt at regne. Hunden spidser øren, vi kan svagt høre ræven bjæffe over i skoven.

Man har på sådan en tur følt en snert af naturens storhed, nu skal det blive rart at komme inden døre og få et krus the.

Svend Erik Pedersen.

Kirsebærtræet

Det var en tidlig forårmorgen, så tidlig at solen endnu ikke var stået rigtigt op, men stadig lå og gned øjnene i de lune, røde skyer. Det var en rigtig smuk morgen. Nat-tetågen drev endnu over engene, og store, tunge dugdråber hang som perler på hegnstrådene, og duggen dannede i de mange spindelvæv de smukkeste mønstre.

Lærken var forlængst fløjet op under himlen, hvor den sang af hjertens lyst. Svalerne var allerede begyndt på dagens arbejde, og de svang sig hid og did over markerne, mere fordi de var søvnige, end fordi de morede sig.

Nede i mosen var der et rent orkester af fuglestemmer. Man bød den sidste trækfugl velkommen hjem fra udlændigheden. Det var nattergalen, der netop var kommen tilbage den nat, og den sang selv med af hjertens lyst.

I koret havde rørsangeren og dens familie, kørsangeren og sivsangeren de smukkeste stemmer, og de sad omkring hver sit mosehul og sang. Men alle sang med, selv gråænderne skræppede op sammen med blishønsene. Gøgen og skovduen forsøgte, hvem der kunne råbe højest, det

sagde guldspurven, den mente nemlig ikke, at nogen af dem kunne synge, de var mest brummere, mente den.

Medens fuglene sang allermest, skete der midt i mosen en forunderlig ting. Op af jorden, midt i et gammelt muldskud, blev pludselig et helt nyt træ født. Aftenen i forvejen havde der godt nok stået en lille stilk; men pludselig foldede to blade sig ud. Stilken blev til et træ med blade, med rod og det hele. En snegl, der netop kom slæbende med sit hus, blev så forundret over det den så, at den bremsede så hårdt op, at den nær havde

tabt sit hus. De nærmeste fugle så så forbavset til, at de ganske holdt op med at synge. Da de tog fat igen, fortalte de alt om det nye lille træ.

"Det er nu mit træ", sagde en stær som spankulerede rundt lige i nærheden. "Jeg plantede selv det frø, træet lå inden i sidste efterår, og det frø hentede jeg fra et kirsebærtræ ovre i skoven".

"Hør ham" sang de andre fugle, "det er ikke dit træ, det er vores allesammens træ, det er nemmelig et fugletræ". "Fuglekirsebærtræ", vrissede stæren, inden den med munden fuld af mad fløj hjem til sine unger.

Solen blev pludselig helt vågen af al den postyr, og den sendte sine gode varme stråler ned over det lille træ, og så mumlede den: "Fuglekirsebærtræ, et godt navn", og så nikkede den. Fuglene forstod at lytte til den gamle sol. "Fuglekirsebærtræ" sang de, men snart fik de travlt med reder, med unger og alt hvad nu en forårsdag kræver af en fugl.

Men i muldskudet stod det lille nye fuglekirsebærtræ, som det nu hed og gav sig til at vokse. Det sugede vand til sig, det drak af sollyset og den friske klare luft, alt hvad det orkede, - og det voksede. I løbet af foråret fik det hele fire grene og 10 blade. Når fuglene fløj forbi det, hilste de med et lille fløjt eller to, ja en enkelt gang havde en lille gærdesmutte endda sat sig på den ene af de små grene. Selv om det lille træ var ved at revne af stolthed, kunne det næsten ikke bære den lille fugl.

Det blev efterår og det blev vinter. Det lille træ tabte sine blade. Den dag gråd det lille træ af fortvivelse, fordi det troede, at nu skulle det dø. En ræv, der netop kom forbi og så hvor fortvivlet træet var, måtte trøste, og den lovede træet, at når det blev forår, fik det så mange nye blade, at ingen kunne tælle dem. Se, det kunne ræven roligt sige, for den kunne kun tælle til fem.

Og foråret kom. Træet havde frosset så grueligt hele vinteren, og sneen havde tyngtet dets spinkle grene helt til jorden, så det gjorde så forfærdeligt ondt. En dag smeltede sneen, og den næste morgen, da træet vågnede sad den gamle stær på jorden lige foran træet, hvor den sang nok så muntert. "Nu kommer foråret, jeg ved det, for jeg har haft foråret med her til mosen helt nede fra et land, som ligger meget, meget langt herfra". Den gamle stær fløjtede ikke på vers, den var hæs endnu efter at have talt et fremmed sprog hele den lange vinter.

Støren sad længe med hovedet på sned og så på træet. Den var en lille smule stolt: "Fuglekirsebærtræ", sagde den, "du er mit træ".

De andre fugle kom hjem til mosen. En kom fra den ene del af verden og en kom fra den anden; men alle hilste de først på "deres træ", inden de gik igang med sommerens arbejde.

Det blev igen efterår, det blev vinter, og atter kom den gamle stør med et nyt forår. Det er forår, sagde støren. "Fuglekirsebærtræ, du er skabt til noget stort". Det tog træet sig nu ikke meget af, for det kendte ikke noget større end at stå her i mosen og være alle fuglenes træ og bare vokse og blive stor.

Dog kom det forår en gartner og fandt det smukke træ, der nu var over to meter højt. "Gud !" udbrød han og slog sine hænder sammen, "aldrig har jeg dog set så dejligt et træ, det har sandelig fortjent en plads, hvor mange mennesker kan se det og glæde sig over dets skønhed".

Så tog gartneren en spade, og med stor nænsomhed gravede han træet op, ja han gjorde det så forsigtigt, at træet næsten ikke mærkede det, for han havde nemlig grønne fingre, noget man skal have, hvis man vil være en rigtig gartner.

Træet græd en lille smule, da det blev taget bort fra mosen, men det

glemte det rent af forundring over så stor verden dog var. Godt nok havde fuglene og dyrene, ja selv sneglen fortalt derom, men alligevel så usandsynlig, utrolig stor havde træet aldrig drømt om verden var.

"Det smukke træ skal stå her", sagde gartneren. "Det skal være sådan, at alle børn, der går i skole, kan glæde sig over det". Så gravede gartneren et dybt hul og plantede træet tæt op til stien, der førte lige op til skolen.

Først længe efter at gartneren var gået hjem, turde træet se sig omkring, for det havde været meget, meget bange. Nu så det, hvilket herligt sted det stod, med udsigt over grønne marker; det kunne se kirken og slottet, og det kunne se skolen. Træet var betaget af hele den forandring, og lige før det mørknede kom mange af fuglene fra mosen og holdt det ved selskab.

Næste morgen sprang træet ud. Mange, mange blade var der, men midt mellem bladene var der de vidunderligste blomster, der strålede i alle regnbuens farver. "Jeg blomstrer," råbte træet og var ganske bevæget i stemmen. "Se træet blomstrer", jublede skolebørnene, da de gik til skole. "Hvor er det dog smukt". Den gamle stør kom flyvende og satte sig lige midt i alle blomsterne. Den sagde det så stille, at ingen kunne høre det. "Du er mit træ".

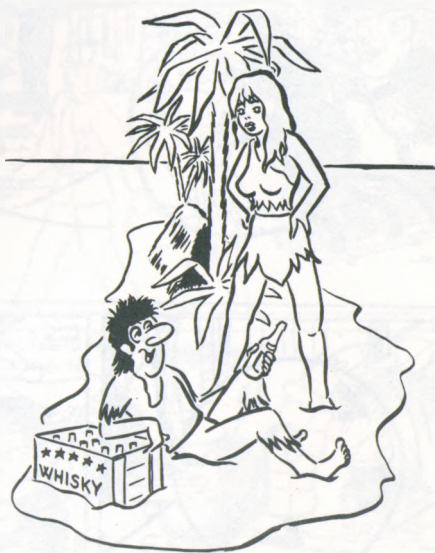
Sommeren gik, blomsterne blev til bær, og hver dag fulgte skolebørnene, hvordan fuglekirsebærtræet voksede og blev smukkere dag for dag. En dag var bærerne modne og de faldt til jorden, hvor den gamle stjerne samlede dem op for senere at putte frøene i jorden, hvor den mente der burde stå et smukt træ. "Det bliver også mit træ", sagde den stolt, hver gang den havde puttet et frø i jorden.

Så blev det efterår, og en dag kom nogle mennesker forbi træet. De havde selvfølgelig ikke læst den historie, jeg her har fortalt, og de så heller ikke så klart, som mennesker egentlig bør. "Hvad er det for et dumt træ, der står der", sagde de og så tog de fat i træet og bøjede dets krone helt ned til jorden. "Jeg dør, jeg dør-" Mere fik det lille træ ikke sagt, for så døde det, og der hang kun en knækket top tilbage på den ranke stamme.

I et gammelt egetræ, der stod ovre på marken, havde sternen siddet og set det hele, og den græd så det var en ynk at høre. Men pludselig kom den i tanke om alle de små frø, den havde puttet i jorden, og den vidste at til foråret ville nye træer komme op, og den vidste, at fuglebærkirsebærtræet aldrig ville dø rigtigt.

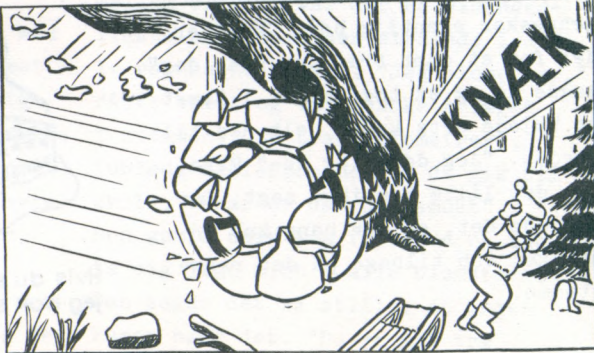
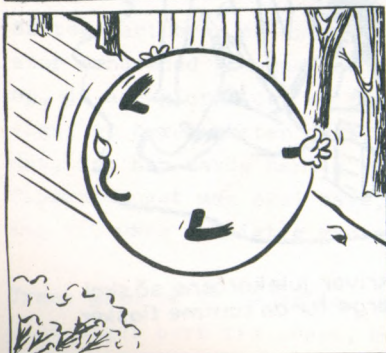
Den gamle stjerne mærkede pludselig, det var ved at blive koldt. Den skuttede sig, lettede og fløj et par gange hen over det lille knækkede træ. "Du er mit træ", fløjtede den stille, og så fløj den mod syd.

Jens S. Jensen.

Hvis du skriver julekortene, så skal jeg nok sørge for de tomme flasker

skov trol- dene

Far-se, jeg tror der er kommet et dyr i klemme under træet da det væltede

Lad os se om vi kan få det fri. Så-der løb det. Hvad mon det var for et dyr?

Jeg kan ikke se lillebror. Han er løbet væk

Han blev nok bange. Vi må finde ham.

Se den lille dreng er løbet vild. Vi må hjælpe ham

Kom min lille ven. Vi bringer dig hen, hvor din far kan finde dig

Se- far, der er lillebror

Man skulle tro, der var trolde på spil

Jamen du sagde, der ikke fandtes trolde

Det var godt menneskene hjalp lilletrolde fri. Det var den bedste julegave, vi kunne få

Grundstens- nedlæggelse

Model af klubhus overrækkes.

Lav selv en model !

Udtag kartonsiderne, klip,
buk, lim og evt. mal selv.

Rejsegilde

Julemanden på dromedar

Det følgende er en beskrivelse af julen 1958, som den formede sig for os i Nigeria, hvor vi tilbragte det meste af 2 år. Lars havde en stilling som forstlig rådgiver i Sokoto-provinsen, der ligger i det nordvestlige hjørne af landet. Klimaet er meget varmt på disse kanter - og meget tørt det meste af året.

I november begynder man at tale om julen og ved ikke, hvad man dog skal stille op. Man nævner ordet "Christmas" for sine sorte boy'er, og de virker forventningsfulde. Selv om de er muhammedanere, og selv om de ikke direkte tager del i europæernes julefestligheder, ved de, at der kan falde rare ting af til dem. Desuden er det skik her, at de får en uges ekstra løn.

Når man siger ordet "jul" til sine børn, så små de end er, tændes der også et forventningens lys i deres øjne, og de stiller straks spørgsmålet "hvornår ?".

Men når man hvisker "jul" for sig selv, giver det først en hul genklang, og man føler sig magtesløs over for den opgave at skulle stable en rigtig jul på benene i 40⁰'s varme.

Dog falder temperaturen allerede i begyndelsen af december. Man bliver lidt mere energisk, og når først det medbragte kulørte, knitrende papir har været fremme én gang til beskuelse, begynder lavinen at rulle.

Børnene har fået kig på den papkasse, hvori herlighederne befinder sig, og helmer ikke; før man sætter sig med dem en eftermiddag for at klippe. - På en pind, der er

stukket gennem hasperne på et vindue, bugner efter få dage en samling besynderlige og fantasifulde ting, som er beregnet til at smykke juletræet.

Juletræ, ak ja ! Hvordan i alverden skal vi få fat i et juletræ ? De følgende dage går vi nogle hyggelige ture i den omgivende "bush". Det er tørt. sparsomt bevokset land, savanne nærmest, med rødt, hedt sand. - Vi vandrer i gåsegang, forrest Kit og Tøm og hundene, bagest Lars og jeg - hen ad de smalle, fasttrådte stier, som afrikanerne træder på deres lange vandringer ind til markedet i byen. Stien fører os ud og ind imellem små landsbyer, som ganske falder sammen med landskabet, fordi hytterne er lavet af de forhåndenværende materialer, ler, græs, strå og kogødning. Murene er af æltet, tørret ler, oversmurt eller "kalket" med en vælling af kogødning, og hver mands samling af hytter er omgivet af risgærder. Tagene er af strå, oftest samlet i en spids foroven. Landsbyerne ligger gemt ind i terrænet, helst hvor der er træer, som kan yde lidt skygge,

Disse stier elsker børnene at løbe henad, for efter et par slyng på stien kommer man uvægerligt til en lillebitte landsby, hvor små tykmavede, sorte børn udråber skræk og fryd over ens tilsynkomst. - Men i disse dage er vi ikke på jagt efter landsbyer. Vi er ude for at finde det helt rigtige juletræ. Og

det har sine vanskeligheder, for de fleste taber bladene på denne årstid, som også i Sokoto er vinter.

Efter flere tures søgen finder vi en Gauo, en vækst meget ulig granen, men med friske, grønne blade og lange torne, man godt kan hængeting på.

Næste fase i forberedelserne er indkøb af metervaretøj i syrernes og libanesernes boder. - Der bliver travle dage, hvor symaskinen snurrer, for børnene skal jo helst være fine til den børnefest, de er inviteret til i den europæiske klub.

Bagningen kan vi ikke gøre så meget ud af. De rigtige krydderier kan vi ikke få fat på. Men vi får da bagt nogle småkager. - Noget med fjer og ben kan vi godt få. - Vi køber i god tid en slags and på markedet. Den går i en snor under et træ og oplever for første gang i sit liv en glanstid, hvor den

bliver fodret. Afrikanernes hunde og fjerkræ er vant til at skøtte sig selv.- Ris er ikke noget problem. Det dyrkes lokalt i flodengene og er billigt til købs. Der er mange småsten mellem riskorne, men de afrikanske boy'er er mestre i at skylle risen ud, frem og tilbage mellem 2 skåle, så stene bliver sorteret fra. Derfor kan man jo godt være så uheldig at knække en tand i risengrøden. Risen har samme betydning her i landet, som kartofler og rugbrød har derhjemme.

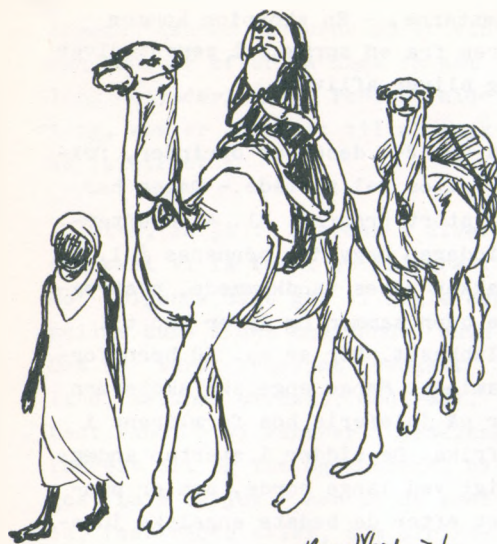
Mens dagene går, fylder julen vore tanker. Vi opdager, at vi glæder os. Det er pludselig særligt spændende at lave jul med små midler og på primitiv maner.

Om aftenen laver vi julegaver. Trillebør til Tom og dukkehus til Kit. Dukkehuset får aftageligt tag, det har 3 rum og terrasser udendørs med urtepotter, der laves af låg til tandpastatuber. Af savsmuld, blandet med grøn maling, bliver der græs. Dukkerne bygges over piberensere og bevikles med bomuldsgarn. På alle felter og stadier skærpes vores fantasi. Mens børnene ligger i deres senge under moskitonettene på terrassen, arbejder vi på deres julefest. Vi har en libaneserven, som nysgerigt studerer vores flid. Han bliver også sat i arbejde.- Nattens lyde står omkring os. Døre og vinduer står åbne ud mod den sorte nat, for huset må køles ned om

nætterne. - En skorpion kommer frem fra en sprække i cementgulvet og bliver aflivet.

Da den 24. december oprinder, følger vi os vel rustede.- Dagen har et stort program. Kl. 4 om eftermiddagen begynder børnenes jul. Vi pakker vores vandkæmmede, nystrøgne børn sammen og kører hen til klubhuset. Der er ca. 50 børn forsamlede. Mange engelske skolebørn er på juleferie hos forældrene i Afrika. De sidder i starten andægtigt ved lange borde, som er pyntet efter de bedste engelske juletraditioner. Det betyder bl.a. masser af kulørte lygter, hatte, guirlander og knallerter. Alle de fine papirsting har rejst flere tusinde miles for at gøre børnene glade, Snart stiger da også larmen i lokalet.

Efter fortæringen bliver der leget med børnene på terrassen. Pludselig kommer et vildt ophidset barn farende og råber: " Julemanden kommer ! " - Klubhuset ligger i en park, som hedder Sokoto Gardens. Den er anlagt ned gennem et dalstrøg, som med en rimelig mængde vanding bevarer en del kølig fugtighed gennem de lange tørkemåneder. Der er store planer med buskadser og trægrupper. - For enden af denne dal ser børnene nu et lille optog med noget rødt, som kommer vuggende. Forrest går en afrikaner i lang riga og med turban. Han leder en kamel ved et reb, og på kamelen sidder en rigtig rødsklædt

julemand. Bagved kommer endnu en mand og endnu en kamel. - Her bør jeg rette mig selv, for det drejer sig faktisk om dromedarer. Disse dyr har kun en pukkel. Så vidt jeg ved, kender man slet ikke kameler her. - På det bagerste dyr gynger julemandens store, tunge sæk, Børnene er blevet stumme af forbavselse. de står med opspærrede øjne og betragter skuespillet.

Julemanden kommer så nær, at man kan se, han både er træt og varm. Måske er han også lidt ængstelig. Da han når frem foran terrassen, giver kameldriveren sit dyr tegn til, at det skal lægge sig ned. Først bøjer det forbenene, mens vi alle står åndeløse af skræk for, at julemanden skal falde af. Et øjeblik synes han at hænge i luften, men dromedaren når at lægge

sin bagerste del ned så betids, at han kan stå af med benene nedad. Han får sækken lempet op på ryggen og går op på terrassen mellem alle børnene, hvor han sætter sækken fra sig, tørrer sveden af ansigtet og ønsker alle en glædelig jul. Han fremstønner nogle bemærkninger om, hvor varmt det er for en julemand at rejse i Afrika, og endelig lukker han op for sin sæk, mens flokken bliver tættere og tættere omkring ham.

Der er tænkt på hver eneste lille deltager. Der står navn på alle pakker, og snart summer hele stedet af ivrige, legende børn, der har fået udløsning for den største spænding. - Julemanden bliver budt på en forfriskning inden sin lange rejse tilbage til de kolde lande. Og så bliver han fulgt ned til de ventende dromedarer. Det bageste dyr får denne gang en let byrde, for nu er sækken tom. Begge rejser de sig først på bagbenene, og atter er julemanden ved at få overbalance. Men han når at gribe godt fat i sadlen, og da han forsvinder hen over græsset mellem acacietræer, flamboyants og blomstrende bougainvillea'er, bliver han hilst farvel og god rejse af mange vinkende hænder og glade stemmer.

Et par takksomme fædre forsvinder ind i klubhusets bar, hvor de skænker et stort glas skummende øl op til den høje, kraftige skoleinspektør, der smilende kommer ind gennem bagdøren i krøllede shorts og gennemblødt skjorte.

Kort efter pakker børnene deres gaver sammen, og den ene vogn efter den anden triller ud fra parkeringspladsen.

Ja, så må vi hjem og se til anden, der nu snart har været i ovnen i 5 timer, åbne en dåse rødkål og røre i risen-grøden i høkkassen. - Vi får et tiltrængt, hurtigt bad, og så samles vi om julegrøden. Vi har en anden dansker som gæst, og til børnenes store harme lykkes det ham at erobre retten til mandelgaven. Snart opdager vi, at vores gode

ven, anden, er blevet endda særdeles vellykket og spiselig, og yderligere er vi så heldige at have en dejlig rødvin, hjembragt ad næsten ufremkommelige veje fra den franske side af grænsen nordpå.

Men vi kan ikke sidde ret længe. Længslen efter juletræet er stor. - Og der står det ! Aldrig har vi haft dejligere juletræ. Boyerne må også se det tændt !

Gamle Musa knækkede sammen af latter gang på gang, da han hjalp mig med at bære det ind og plante det i en spand med jord. Han var ved at trimle ned ad trappen med spanden. - Da jeg begyndte at dække spanden med fint papir, gik Musa hovedrystende ud til de andre boy'er, hvorfra latterbrøl snart forkyndte, hvor malende han kunne beskrive vore mærkelige skikke.

Men nu vi står der, sorte og hvide, små og store, med lige blanke øjne og betagede ansigter og betragter det tændte juletræ, som har kostet os så store anstrengelser. - Det er skævt. Bladene er allerede så småt begyndt at krølle sammen og falde af. Varmen er jo fordoblet. De medbragte lys er produceret til et andet klima. De er ved at bukke sammen. Træet har til den ene side en temmelig lang gren, til en anden side kun et par korte, til en tredje slet ingen -- , men det er vores eget lille værk. Og de lange torne giver god erstatning for manglende grene.

Da børnene omsider er kommet i seng, får vi uventede gæster: 2 englændere, 1 libaneser og 2 danskere. De kommer alle for at ønske os glædelig jul. Forøvrigt er de på vej til julegilde i klubben. Det orker vi ikke at tage del i. Dels har vi været der om eftermiddagen, dels er jeg højgravid og ved at være træt, og endelig nænner vi ikke at afslutte juleaften i mange støjende menneskers

selskab. - Men for englænderne begynder julen først rigtigt julemorgen. De er vant til at holde selskab aftenen før.

Vi sender de glade festdeltagere af sted, rydder op i stuen og sætter os en stille stund, hvor vi læser juleevangeliet og åbner den megen post fra gamle Danmark.

Og så kommer den rigtige julestemning listende. Om den kommer fra brevene, evangeliet eller den varme tropenat, ved vi ikke. - Vi hører og føler naturen om os. Cikaderne synger, nogle insekter svirrer rundt, andre piber. Det pusler i græsset, det rasler lidt i den store acacies blade. Luften føles blød, mørket står tæt og

hemmelighedsfuldt rundt om huset. - Men ude i dette mørke ligger Fulanihyrderne ved deres bål og holder vagt over deres kvæghjorde.

--- Sneen og nisse mændene hører den nordiske jul til. Men her, i varmt klima, i et land med lerklinede hytter, med æsler, dromedarer, geder og fattige, nøjsomme mennesker, oplever vi atmosfæren fra bibelens fortælling om den første jul. - Og gennem den rene, tørre luft lyser gennem tropenatten stjernerne større, klarere, nærmere end vi har oplevet dem i det fjerne, frysende Norden.

Birthe Feilberg.

NØDDER NÆRHER

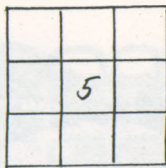

med et træ i hvert hjørne.

Hvordan kan han gøre marken dobbelt så stor, når den stadig skal være kvadratisk, og træerne stadig skal stå i yderkanten?

1. En landmand havde en kvadratisk mark, som du ser det på billedet,

2. Kan du lave lo af tre tændstikker uden at brække dem i stykker?

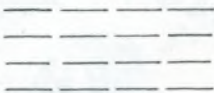

Kan du lave denne figur om til to kvadrater ved at fjerne 8 tændstikker ?

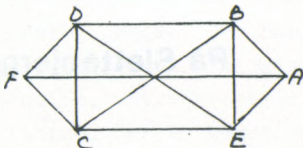

Kan du fjerne 3 tændstikker, så der bliver 3 kvadrater ?

Kan du danne 5 kvadrater af 9 tændstikker uden at brække dem ?

Du har 16 tændstikker og skal nu anbringe 4 ekstra, så der bliver 5 i hver række, både vandret og lodret.

Kan du tegne denne figur uden at gå 2 gange over samme linie ?

8. I de ledige rum skal de øvrige tal fra 1 til 9 indsættes, således at hver række, både vandret og lodret, lagt sammen giver 15.

9. Gitte og Jette har købt glansbilleder. Da de kom hjem, sagde Gitte: "Jette, hvis du giver mig 5, har jeg lige så mange som du". Men Jette svarede: "nej, tak - giv du mig 5, så har jeg dobbelt så mange som du". Hvor mange glansbilleder havde hver ?

Og så nogle nemme gåder:

10. Hvilket kit kan man ikke kitte med?

11. Hvad er det dagen ender med og natten begynder med ?

12. Tre personer sad og spillede hele aftenen, og da de holdt op, havde ingen af dem tabt så meget som en krone, men de havde alle vundet. Hvordan ?

13. Hvad er det som ligner halvdelen af et cykelhjul ?

14. Hvilke duer kan ikke flyve ?

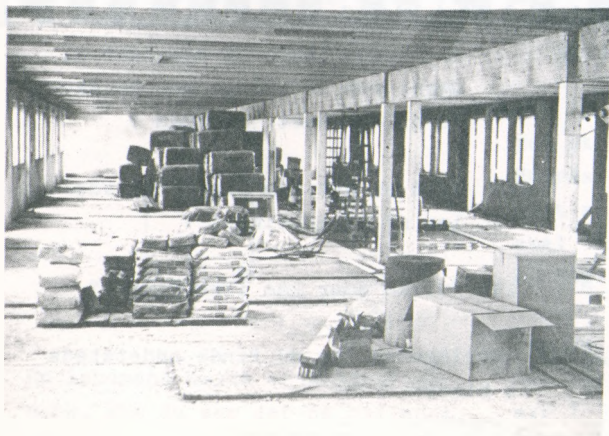
Løsningerne kan du finde andetsteds i bladet.

Ved Larsens Plads

En tilflytter

På Slettebjerget

En arbejdsommer i Grønland

Hvor mange støvkorn produceres der på en kvadratmeter, hvor mange af dem lander på en griffel på en plante af samme art pr. m^2 , og hvor mange frø sættes der pr. m^2 ? Hvor mange frø spirer der pr. m^2 , og hvor mange af disse kimplanter opnår at blive store nok til at blomstre og får herved mulighed for at formere sig? Hvilke insekter besøger blomsterne, og hvad foretager de sig i blomsterne? Sker der en bestøvning? Hvordan lokker blomsterne insekterne til sig, og hvad har de at tilbyde insekterne - nektar?, støvkorn?, eller måske blot et lille, varmt sted at opholde sig? Eller klarer blomsterne deres befrugtning, uden at insekternes medvirken er nødvendig?

Det er nogle af de mange spørgsmål, vi ville forsøge at besvare denne sommer i Grønland - i samarbejde med 3 andre naturforskere, heriblandt en englænder. Stedet var Godhavn på øen Disko - på 69° nordlig bredde. Der har Københavns Universitet en biologisk forsøgsstation, Universitetets Arktiske Station, der er meget velegnet som udgangspunkt for en undersøgelse som denne. Kunne undersøgelsen ikke lige så godt være foregået i Danmark? Det kunne den, men det

er først og fremmest vigtigt at få noget at vide om disse forhold i arktiske områder, hvor produktionen af levende stof er ringe, og hvor mange organismer lever på grænsen af deres eksistensmuligheder. Man vil få meget at vide om økosystemernes sårbarhed i Arktis, når man kender noget til, hvor følsomt formeringssystemet er. Desuden er forholdene langt mere overskuelige i arktiske områder end længere mod syd, idet der er meget færre arter og oftest også færre individer af dyr og planter, både absolut og pr. kvadratmeter. Undersøgelserne i Grønland skulle derfor kunne blive et godt udgangspunkt for lignende foretagender andre steder.

Hvordan griber man nu sådan et arbejde an? Et væld af idéer myldrer frem, og det gælder om at begrænse, sortere og planlægge i detaljer hjemmefra - hele tiden vel vidende, at forholdene på stedet kan kuldaste mange planer.

Først måtte vi udvælge nogle plantearter. Det blev til 10, men vi overkom kun de fem. Af disse blomstrer de to meget tidligt på sæsonen; det er uldhåret troldurt og sneranunkel. To arter blomstrer midt i sæsonen: fjeldsimmer og

tue-limurt, og én blomstrer sent: storblomstret gederams (se billedsiderne) For hver art valgte vi mindst tre forskellige voksesteder, der lå i forskellig højde over havet, men også var forskellige i andre henseender. Hver 3. dag blev der indsamlet støvkorn og grifler i blomsterne på hver lokalitet - for at undersøge, om der er variation i antallet af støvkorn pr. blomst og i antallet af støvkorn fanget pr. støvfang i løbet af blomstringstiden. Sidstnævnte er det samme som det antal støvkorn, der har mulighed for at udføre en befrugtning. Samtidig undersøgte vi, hvor mange blomster der var åbne disse dage pr. m². Vi fulgte også de enkelte blomsters udvikling og fandt ud af, hvornår støvvet var modent, hvornår støvfanget var modtageligt, og hvor længe blomsterne var åbne. Vi tog prøver af blomsternes nektar

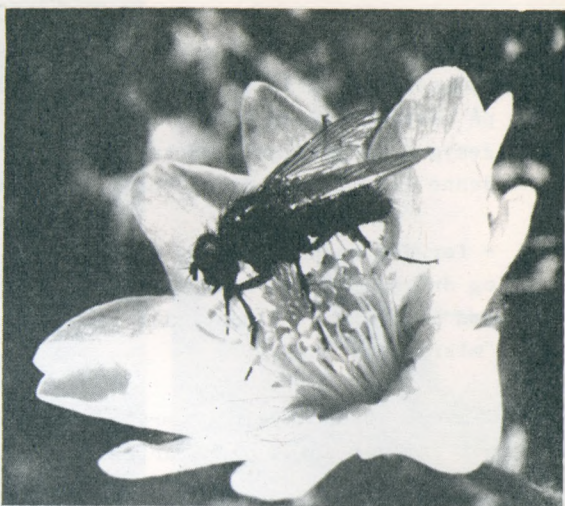
og målte mængde og sukkerkoncentrationen pr. blomst. Planter i knop blev over-dækket med insekt-tætte net, for at skaffe oplysninger om hvorvidt de kan sætte frø uden insekternes hjælp. Insektbesøget i blomsterne blev iagttaget - noget med at ligge stille i lange tider udstyret med båndoptager og fotografiapparat. En del insekter blev fanget, både for at de kunne blive bestemt og for at undersøge, om de bar støvkorn og, i bekræftende fald, fra hvilke planterarter.

Ved hjælp af et apparat, der selv registrerer temperaturen forskellige steder med bestemte tidsintervaller, målttes temperaturer i blomster og blomsterstande samt i forskellig højde over jordoverfladen. Især i trolldurtens blomsterstande kunne temperaturen blive bemærkelsesværdigt højere end

BILLEDETEKST

På modstående billedside ses øverst til venstre uldhåret trolldurt, der vokser på fugtige hedeblader; den synes at være helt afhængig af insektbestøvning. De enkelte blomster i den kraftige behårede blomsterstand er røde i forskellige nuancer; behåringen nedsætter vindbevægelsen og holder derved på solvarmen. Øverst til højre: en stor, spyfluelignende flue i den gulhvide blomst af fjeldsimmer = rypelyng, der er meget almindelig i Grønland og ofte danner he-

der på barske, vindudsatte steder. Midten til højre: en flue søger føde i den lysende gule blomst af sneranunkel; læg mærke til de mørkt behårede bagerblade, der beskytter og (i solskin) varmer blomsterknoppen. Nederst: sneranunkel på et typisk voksested, nemlig "skovbunden" i et pilekrat. Sne-ranunkel blomstrer tidligt på sæsonen, hvilket dog ved Godhavn vil sige fra begyndelsen af juni, og oftest nær kanten af smeltende snedriver.

i omgivelserne - omkring 10^0 . Vi opdagede da også, at der tidligt på sæsonen sad en mængde små dansemyg i og imellem blomsterne af denne art, formodentlig fordi de

- foruden at have adgang til mad og drikke (støvkorn og nektar) - nød godt af det vindstille, varme "mikroklima" her.

I hvert af de udvalgte områder blev det samlede antal plantearter talt

op, og det blev undersøgt, hvor stort et areal hver art dækkede. Desuden var det vigtigt at vide, hvor mange individer af de udvalgte arter, der var pr. m^2 , og lidt om hvilken aldersfordeling, der var i bestandene. Især antallet af ganske små, d.v.s. unge, planter er interessant.

Sidst på sæsonen skulle der høstes frø, og på dette punkt var planerne nær gået i stykker. Det faldt nem-

BILLEDETEKST

På billedsiden overfor ses øverst til venstre en stor, honningbilled lignende svirreflue sugende nektar i de pragtfulde, rødviolette blomster af "Grønlands nationalblomst", storblomstret gederams, der besøges af alle mulige insekter - fra ganske små fluer og myg til humlebier og sommerfugle. Øverst til højre: en stor dansemyg fotograferet på vores vindue i Godhavn. Dansemyg er de dominerende insekter i arktiske områder. Midten til venstre: en nåleformet, temperaturregistrerende føler er anbragt i en blomst af fjeldsimmer, som besøges af en lille flue. I fotograferingsøjeblikket er fluen hverken optaget af at æde støvkorn eller suge nektar, men tager solbad! Den har både glæde af den direkte solstråling og af det sollys, der reflekteres fra kronbladene. Hele blomsten virker som et hulspejl med brændpunkt - og altså med den højeste temperatur - centralt i blomsten,

i niveau med frugtanlæggene, hvor der er mest behov for varme. Midten til Højre: nærbillede af blomsterstand af håret troldurt, der ligesom de øvrige grønlandske troldurt-arter er indrette til at blive bestøvet af humlebier, da kun disse har tilstrækkeligt lange munddele til at gå ned igennem det lange, lyserøde kronrør til nektaren; men arten kan udmærket sætte frø uden insekters medvirken. Nederst til venstre: en flue gnaver støvkorn i den orange gule blomst af Vahls potentil, der er meget yndet af insekter og som konkurrerer med fjeldsimmer om deres gunst, idet de to arter ofte findes side om side. Nederst til højre: en stor flue på de lyserøde blomster af tue-lim-urt - en udpræget pudeplante, der kan findes på de mest barske, forblæste fjeldmarker; blomsterne mangler stilk og kan fuldstændig dække puderne.

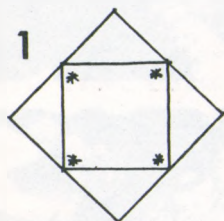
lig i med unormalt dårligt vejr fra omkring 1. august, og det varede resten af sæsonen. Det var konstant koldt ($4-5^{\circ}$) og med masser af regn og slud, opholdsvejr var undtagelsen, og i så fald var det overskyet eller tåget ! Frøene ville ikke blive modne, og hjemad måtte vi i slutningen af august - børnenes skolegang og meget andet kaldte, så til sidst måtte vi indsamle de umodne frø. Det kan give tilstrækkeligt gode tal for antallet af frø produceret pr. m^2 , men ikke noget om, hvor mange af frøene, der er i stand til at spire. Det dårlige vejr betød også, at der i den senere del af sæsonen kun blev ganske få observationer af insekter, der jo slet ikke kan være aktive under sådanne omstændigheder. Den lave temperatur gør i sig selv ikke så meget, men i arktiske områder er det en betingelse for insektaktivitet, at solen er fremme og kan skabe nogle varme mikroklimaer.

Ofte var det naturligvis vanskeligt - og i høj grad ukomfortable - forhold at arbejde under, men alt i alt er vi tilfredse med det indsamlede materiale, der er voldsomt stort og som nu skal bearbejdes. Heldigvis fortsætter projektet endnu en sommer, så vi får mulighed for at udfylde huller.

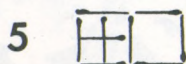
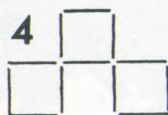
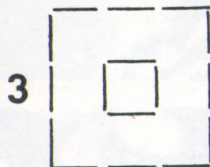
Det er vores håb, at vi ender med at kunne opstille en slags "formeringsbudget" for de særligt udvalgte arter, så vi kan besvare følgende spørgsmål: "Hvad koster det at frembringe et nyt, blomstrende planteindivid i Arktis ?".

Jens og Marianne Böcher.

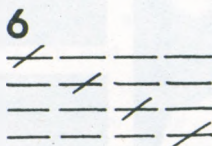
løsninger

2 T I

7 A B C D E B D F C E A F

8

2	9	4
7	5	3
6	1	8

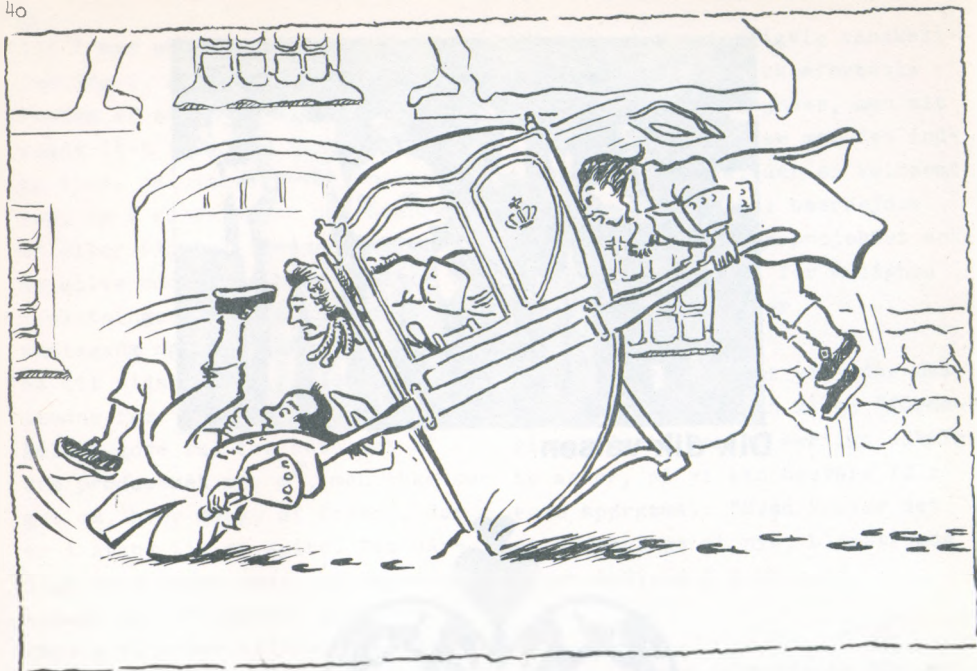
9. Gitte har 25 og Jette har 35.
10. Stakit.
11. N.
12. DE var musikere.
13. Den anden halvdel.
14. Vinduer.

Dik-dik-valsén

Brødeskovkoret

Før sikkerhedsselen

På jagt efter den røvede skat

En røverbande har bortført en stor skat og gemt den på en fjern ø. Det gælder nu om at finde den og erobre den tilbage. Hver af deltagerne skal slå eet øje på terreringen, da alle skal komme til nr.

1. hvor skibet ligger stille i nærheden af øen, hvor skatten er.
2. Kommer lykkelig ned i båden. Han får to pebernødder.
4. Båden kæntrer. Han springes en gang over.
6. Redder sig op i masten. Må gøre eet kast til.
8. Finder en kilde og nogle bær. Får to pebernødder.
10. Svømmer ind mod land, men bliver standset af en krokodille. Må flytte tilbage til nr. 6.
12. Kommer i land med båden. Må flytte hen til nr. 21.
14. Bliver standset af en røver og brydes med ham. Må betale to pebernødder og flytte tilbage til nr. 13.
16. Bliver taget til fange. Må give fem pebernødder for at blive fri.
18. Bliver såret ved et skud. Flytter tilbage til nr. 16.
20. Sigter på en røver, men bliver selv slået ned bagfra. Springes een gang over og betaler to pebernødder.
22. Springer i luften ved en bombe. Må flytte tilbage til nr. 1.
24. Skyder genvej ved at kravle op ad brinken. Flytter til nr. 25 og får to pebernødder.
26. Tager røverne til fange. Får fem pebernødder og må gøre eet kast til.
28. Vil klatre op i et træ for at forsøge at opdage hulen, hvor skatten er gemt, men falder ned. Tilbage til nr. 27.
29. Alle skal komme hertil - det er indgangen til hulen. Slår man for højt et kast, må man blive stående, indtil det lykkes.
30. Den, der først når hertil, har fundet og vundet skatten - kassens indhold.

Vandretur i Rågåards Mose

Der var så dejligt ude i skoven søndag morgen. Efterårets farver flammede i skæret fra en mat novembersol. Der var krydret duft

af skovbund, og fra bladløse buske med røde og sorte bær lød lidt fuglekvidder. Småkræ med stemmer så skarpe som en ragekniv.

Skovvandring med skovfoged Jens S. Jensen. Ham fra Brødskov og Hillerød byråd med for den sags skyld. Hen ved 40 voksne med børn og hunde havde sluttet op om udflugten for at få en smule viden om naturen i deres nabolag.

Udgangspunktet for Jens S. Jensens skovvandring den dag var parkeringspladsen i kanten af Store Dyrehave ved Hammersholt, og inden afgangens holdt han mønstring over styrken. Jovist, alle havde klædt sig fornuftigt på til lejligheden. Lunt og bekvemt tøj og vandtætte støvler.

Stednavnet Rågårds Mose et par stenkast fra parkeringspladsen var oprindelig Rakkerens Mose, fortalte Jens S. Jensen den lyttende skare. Fjernt fra skikkelige folks boliger levede her den urene mand, og i nærheden havde han sit galgested, hvor ugerningsmænd og stundom vel også uskyldigt dømte for sidste gang så landskabets bløde bakker og skoven, måske i samme efterårspragt som nu, inden strikken blev lagt om deres hals. På gamle kort forekommer her på lag navnet " galgested "

Og så begyndte selve vandringen med Rågårdsvænge som det første mål. Her græssede i sin tid de statelike Frederiksborg-hestene fra kronens stutteri. Nu anvendes vænget med den spredte bevoksning til Brødeskov Borgerforenings sommerfester, og sommersøndagenes skovgæster fylkes med frokost og termokaffe ved bordene, skovvæsenet har opsat på den smukke plet.

Ved en rødgran i vænget gjorde selskabet holdt, og mens børnene under latter og glædesråb tumlede sig i det endnu frodigt grønne græs, gjorde turens leder de voksne opmærksom på, hvordan granen her havde plads til at brede sig med svaj i grenene helt ned til jorden. En stout person var dette træ i sit ydre. En storbonde som Jeppe Aakjærs Per Sivensak.

Og skovbrynet bag den selvbevidste gran - det var ikke kun tonet i

gult og brunt og grønt, som det oftest beskrives, men et væld af farver fra den store malers palet var gydt ud over sceneriet. Et farveorgie af format. Nok var de gule og rødbrune nuancer fremherskende og lysegrønt, som ellers hører våren til, synes nok de fleste, men tillige var der violet, klatter fra malerkassens blå tuber, sort og jomfrueligt hvidt. Over det hele var der himmel i nænsom pastel fra dæmpet blåt i harmoni med disetgrå nuancer til gyldent og et rosa strejff.

Øjeblikket med granen foran skovbrynet rummede stille fortryllelse, men videre skulle selskabet, skovvandring var det jo.

Der var rigeligt til at lægge beslag på opmærksomheden på vandringen inde mellem skovens stammer.

Stendiger fra stuttitiden blev beset, og der blev berettet om væksterne langs ruten: dottede græstuer, ørnebregner i trængsel og dramaet i den tætte granbevoksning med kapløbet mellem træerne for at nå frem til lys og luft. I den nådesløse kamp for livet gælder alene den stærkestes ret.

Blandt ejendommelighederne på turen var der en lille gruppe "vrangge" bøge, der kaldes "Karens bøg". I stedet for at skyde i vejret har disse træer bøjet krone og grene mod jorden, så de er blevet flade

i toppen og minder noget om skellet i en cirkelrund kube. Mutationer, sagde Jens S. Jensen til den undrende forsamling, arvelige ændringer, som intet har med jordbundens beskaffenhed eller andre ydre forhold at skaffe.

Ad opblødte, dyndede stier trængte selskabet sig gennem Rågård Mose, som under den sidste verdenskrig blev benyttet til tørvegravning. Smattet var der, og manges fod sank hine steder lidt dybere end ventet, men det var blot en del af dagen og oplevelsen i et stykke særpræget natur med selv-sået birk og gran og el. Humøret blev ingenlunde stikkende i dynget, hverken hos voksne, børn el-

ler hunde, men et par havde dog bryderier med at klare promenadekørsel med en klapvogn i det uvejsomme terræn.

Det raslede tørt i bøgeskovens rødbrune løvtæppe, da de mange mennesker stred sig frem mod Sorte Mose eller Sortedam, som betegnelsen også er. Funker føg fra børnenes fødder under deres løb i skoven, og dybt nede i ly af det lunende dække stod anemoner med blufærdigt, bøjet hoved og gav visshed for, at det atter en gang vil våres.

Sortedam med små, frodige holme i det mørkladne, uudgrundelige dyb var nok et ophold værd. I skønsom blanding stod lette birketræer og alvorstunge graner i den ejendommelige lysning og spillede kolo-

ristisk op til hinanden på baggrund af det mere kompakte skovbryn på den modsatte bred. - Havde man dog bare været maler, var der vist en, der sagde.

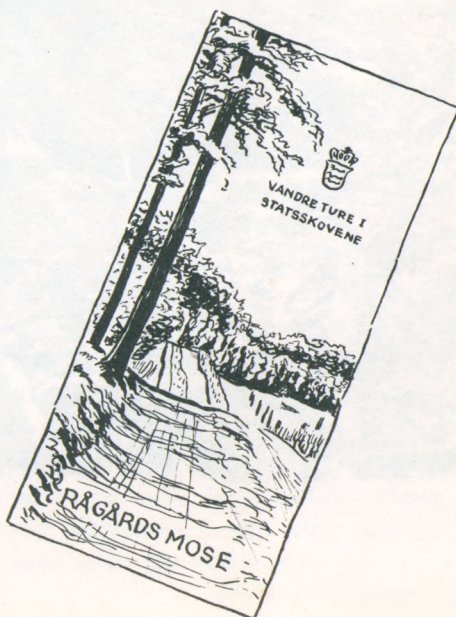
Over Slettebjerg nåede selskabet atter parkeringspladsen ved Rågårdshus, lidt matte i bentøjet var vel flertallet, men med strålende øjne, der gav udtryk for, at den dags formiddag havde været berigende for sindet.

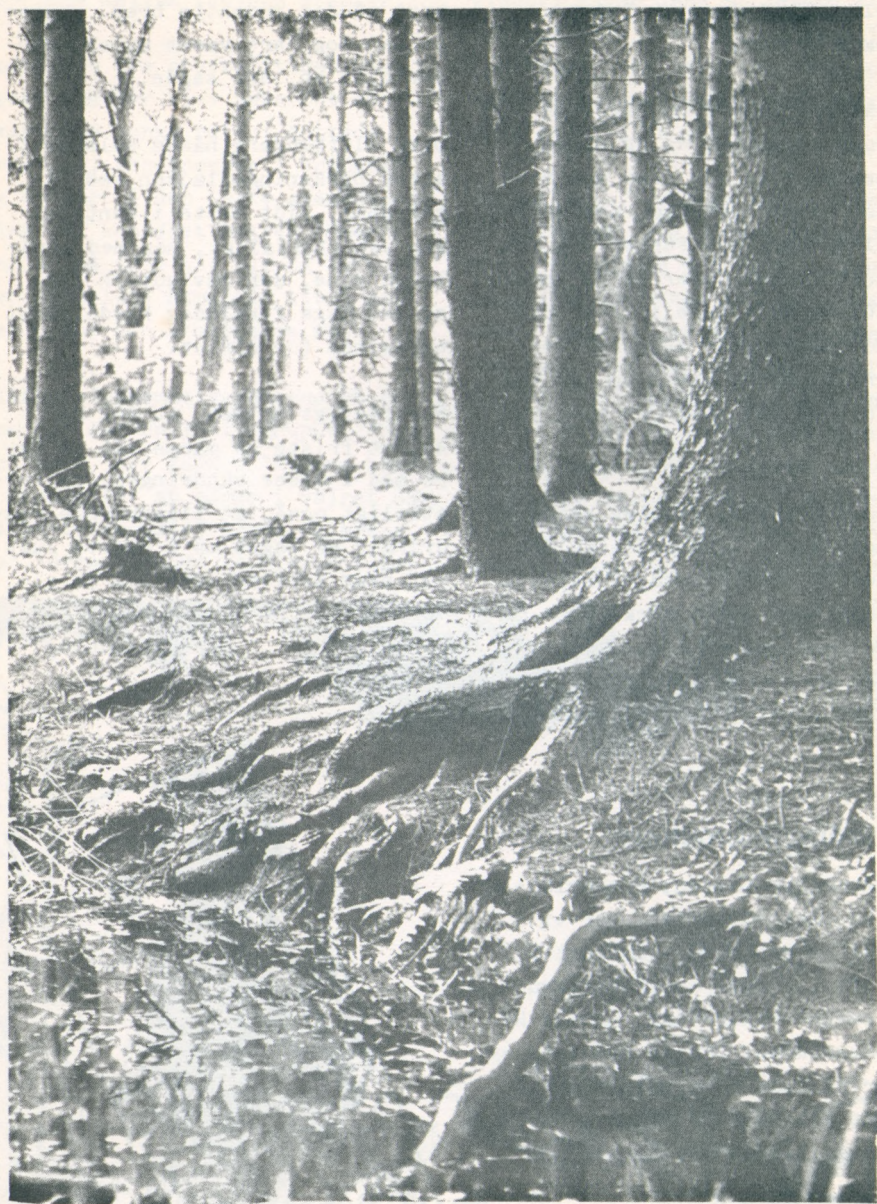
Forståeligt er det, at AOF har kunnet friste så mange til at være med i disse vandringer, og forståeligt også, at tilsvarende vandringer er taget op i Nødebo just nu, hvor skovene egentlig er allersmukkeste.

Søren Stauning.

Den indlagte brochure

Fra skovrider Lassen, Frederiksborg Statsskovdistrikt, har vi i år fået en brochure - indlagt i juleheftet - over en af skovbrugets smukke vandreture, nemlig Rågårdsmoseturen. Der er her tale om en tur på godt 4 km gennem en af de mest afvekslende skove i Nordsjælland: bøgeskove, skovsø med spredte "rådhuspladsjuletræer", selve den tilgroede tørvemose, unge egekulturer og endelig de "vrage" bøge - "Karens bøg", som de kaldes -.

Om afstande

"Der er så dejligt ude på landet"
- sådan begynder at af H.C. Andersens eventyr. Men det er jo ikke kun et eventyr, for der er virkelig dejligt. Der er fred og ro frisk luft, fuglekvidder, bølgende kornmarker - ja, vi kunne jo blive ved.

Det er vel også derfor, at vi er så mange, der vil bo ude i naturen.

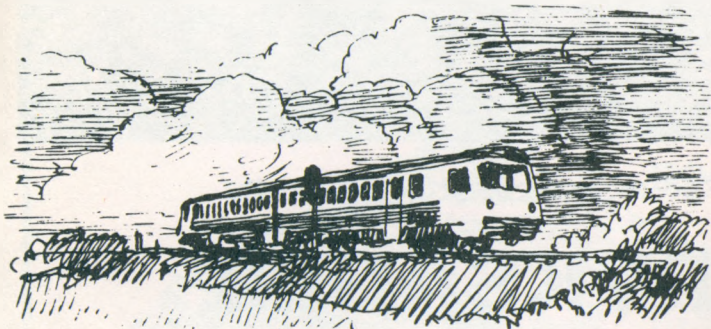
Men der er også et "men". Der kan være ensomt, der er lang vej til skole, købmand, slagter og bager.

Det kan også godt være, at der ikke er børnehave eller vuggestue i nabolaget. Det gør vel alt sammen heller ikke noget, for det vidste vi jo godt, da vi flyttede herud.
- Eller gør det alligevel ?

Mange giver udtryk for, at de gerne vil have de samme "goder", som findes i de tæt befolkede kvarterer - især på det trafikale område.

Vi ved jo allesammen, at vi ikke kan have alle "goderne" tæt på og samtidig den landlige idyl. Derfor må vi på en eller anden måde transportere os selv til den nærmeste større bebyggelse, når vi har brug for butikker, institutioner eller anden service.

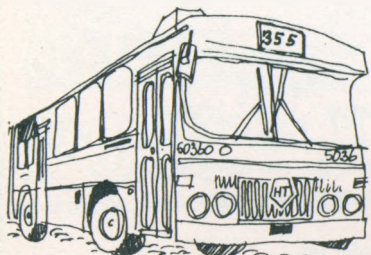
Hvilke muligheder har vi så ?

Er bilen den rigtige løsning?

- eller toget?

eller skal bussen
eller måske cyklen
erstatte bilkørslen?

Vi må jo nok kombinere alle disse muligheder, og herunder ikke glemme, at man jo også kan gå. Hillerød kommune har i de sidste 5-6 år bestræbt sig på at forbedre de eksisterende trafikmuligheder og skabe nye, og denne udvikling vil fortsætte i den udstrækning, økonomien tillader det.

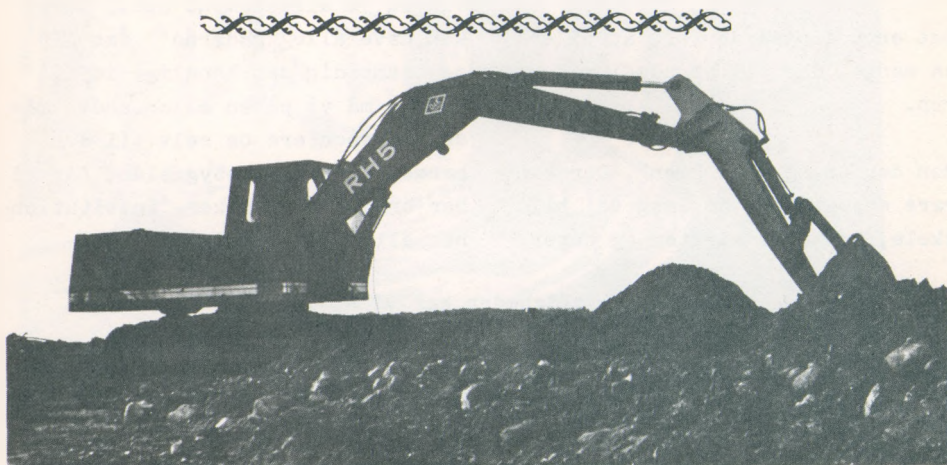
M. Muff Hansen.

Bliv medlem af BRØDESKOV BORGERFORENING

Vær med til at præge UDVIKLINGEN

Vær med til at skabe festligt FÆLLESSKAB

Det gælder også DIN FREMTID her

TRYKSAGER

Har De svært ved at få dækket Deres tryksagsbehov, så er vi offsettrykkeriet der kan udføre hurtigt arbejde til fordelagtige priser i tip top kvalitet.

Har De et behov for f. eks.

Salgsbreve
Brochurer
Bøger
Kataloger
Foreningsblade
o. l.

Ringstedvej 457 . 4632 Bjæverskov .

03 67 12 02

er vi til tjeneste med tilbud,
som naturligvis er uforbin-
dende for Dem, blot De ringer og aftaler tid .

KGS. LYNGBY's bedste spiserestaurant

BJÆLKE-STUEN

Hereford Steak House

Lyngby Hovedgade 78

Bordbestilling 8709 65

POST - PUB

**Kendt for det
gode køkken**

POST - PUB

Nordregionens hyggeligste mødested

Varmt køkken åbent kl. 1130 - 22

Koldt køkken åbent kl. 1130 - 23

Lyngby Hovedgade 78

Tlf. 870195

Pyt med gulvene, lille mor.

Vi lejer en sliber hos **BECH ANDERSEN**

lav din egen model

af Brødeskov

Idrætsforenings nye klubhu

Klip ud langs de tykke streger.
Bøj ved de punkterede streger.
Lim i samme rækkefølge som
tallene, d.v.s. først numrene
på bunden, så lim taget - og sæt
taget på murene til sidst.

